

TOROPOKGOLO YA TSHWANE: MOLAWANA WA MMARAKA WA TSHWANE

Morero wa Molawana wo wa Mmaraka wa Tshwane ke go direla Toropokgolo ya Tshwane magato ao a lego molaong ao ka wona go tla sepedišwago mediro, kgwebo le ditiragatšo ka moka tšeo di diregago mo Mmarakeng wa Tshwane.

KETAPELE

MOLA E LE GORE Molaotheo, ge o balwa gotee le Molao wa Ditshepetšo tša Mebasepala ya Mmušo Selegae (*Local Government: Municipal Systems Act*), Molao wa Dipopego tša Mebasepala ya Mmušo Selegae (*Local Government: Municipal Structures Act*), Molao wa Taolo ya Ditšhelete wa Mebasepala ya Mmušo Selegae (*Local Government: Municipal Finance Management Act*) gammogo le ditsekana tša melawana ye mengwe ya go fapafapana yeo e beilwego, o matlafatša Toropokgolo ya Tshwane go laola le go fana ka tirelo go mmaraka wa ditšweletšwa tša temo tšeo di sa tšwago ka tšhemong;

LE MOLA E LE GORE Molaotheo o laela mmušo selegae gore o tliše tšwetšopele go ahlaahlana le kabo ya ditirelo tšeo e lego ditlapele tša mono Repabliking ya Afrika Borwa le go tšwetša pele bokgoni bja tša ikonomi le ditšhelete tša setšhaba ka kakaretšo;

LE MOLA E LE GORE go nale nyakego ya gore mmušo selegae o kgone go ka fihlelela mothopo wa matlotlo wo o lekanego wa go kgahliša go ka phetha maikarabelo a wona a go tliša tšwetšopele;

LE MOLA E LE GORE go bohlokwa kudu go mebasepala go fihlelela maikemišetšo a yona a ka molaotheong go tlo fediša melao ya kgethollo ya peleng;

LE MOLA E LE GORE go bohlokwa kudu gore mebasepala e phethagatše maatla a yona mo setšhabeng ka tsela yeo e lego molaleng ya temokrasi ka go latela le go hlomphe gore go ba le pušo ye botse ka mmasepaleng, go latelwa metheo ya maikarabelo le go bea ditaba molaleng le metheo ya Batho Pele;

TOROPOKGOLO YA TSHWANE E TLA HLOMA MOLAWANA WA MMARAKA WA TSHWANE WO O LEGO KA SENGWALWENG SE.

PEAKANYO YA MOLAWANA WA MMASEPALA

Karolo

1. Ditlhathollo
2. Bong
3. Matšatši le di-iri tša mošomo mo mmarakeng
4. Dikotsi tše mabapi le morokotšo le tahlegelo
5. Taolo le dikotsi tšeo di amanago le ditšweletšwa tša temo
6. Go paka, go hlatlaganya le pontšho ya ditšweletšwa tša temo
7. Go lota ka setšidifatšing le go butšwiša ditšweletšwa
8. Go lota
9. Ditšweletšwa tša temo tšeo di tlogetšwego fela
10. Ditšweletšwa tša temo tšeo di sa lokelago go jewa ke batho
11. Baagente ba mmaraka le bašomedi ba bona
12. Go iphuhlamela ga laesense ya baemedi ba mošomo wa mmaraka
13. Barekiši
14. Go kgaotšwa go phemiti ya go rekiša

15. Baagente ba mmaraka le dithekišo tša ka mmarakeng
16. Diaparo tša tšhireletšo le tša ka mmasepaleng
17. Maswao a baemedi ba mošomo wa mmaraka
18. Dithekišo tša ka mmarakeng
19. Tefo
20. Morokotšo wo o a tšwago dithekišong
21. Go rwalwa le go tlošwa ga ditšweletšwa tša temo
22. Go se iponagatše moreki
23. Ngangišano magareng ga moreki le moagente wa mmaraka
24. Maitlamo a moagente wa mmaraka
25. Barwadi
26. Dikoloyana (Barrows)
27. Go kgaotšwa ga phemiti ya dikoloyana
28. Maikarabelo a barwadi

29. Dikoloyana tša poraebete le diterole
30. Dinamelwa, dithuthuthu le dipaesekele tša ditepara
31. Melao le melawana ya mmaraka
32. Mabenkele le diholosele
33. Tšeo di romelwago thwii diholoseleng
34. Maatla a Molaodi wa Toropo
35. Dithekišo go bašomi ba Toropokgolo ya Tshwane
36. Ditefišo
37. Boipiletšo
38. Kgaugelo sekolotong
39. Melato le dikotlo
40. Go phumulwa ga *Pretoria Municipal Market By-law*

1. Ditlhathollo

Ka gare ga molawana wo, ka ntle le ge tlhalošo e ka laetša ka tsela ye nngwe, tlhalošo ya mantšu ao a latelago e tla ba yeo e laetšwego ka fasana:

"Molao" o ra gore *Agricultural Produce Agents Act, 1992 (Act 12 of 1992)*, go ya ka fao o fetošitšwego ka gona;

"setšweletšwa sa temo" se ra gore setsekana seo se hlalošitšwego ka go *Part A of Schedule 1* goba setsekana sefe goba sefe seo se tlaleleditšwego fao go ya ka karolo 1(2) ya Molao wo;

"boipiletšo" bo ra gore boipiletšo go ya ka karolo 62 ya *City Systems Act*;

"polokelo" e ra gore khamphani ya setšhaba yeo e ngwadišitšwego bjalo ka polokelo go ya ka *Banks Act, 1990 (Act 94 of 1990)*;

"moreki" o ra gore motho ofe goba ofe yo a filwego karata ya go reka ke ba taolo ya mmaraka ebile a reka setšweletšwa sa temo mo mmarakeng;

"morwadi" o ra gore motho yo a itšhomelago ka boyena gomme a hirilwe gore a rwale setšweletšwa sa temo mo mmarakeng;

"phemiti ya go rwala" e ra gore phemiti yeo e filwego ke Molaodi wa Toropokgolo go ya ka karolo 25(2);

"Molaodi wa Toropokgolo" o ra gore motho yo a thwaletšwego go ba Molaodi wa Toropokgolo ke Toropokgolo ya Tshwane, goba yo a kgethilwego ke yena ka tsela yeo e lego molaong;

"Moamogedi" o ra gore hlogo goba monglelo yoo, nakong ya ge go tlišwa ditšweletšwa go Baagente ba mmaraka, a bego a rwešitšwe maikarabelo mabapi le poelo goba tahlegelo ya setšweletšwa sa temo;

"Molaotheo" o ra gore Molaotheo wa Repabliki ya Africa Borwa, wa, 1996;

"Toropokgolo ya Tshwane" e ra gore Mmasepala wa Metsesetoropo ya Tshwane, yeo e hlomilwego ka *General Notice 6770* ka go *Provincial Gazette Extraordinary 141 of 1 October 2000* go ya *City Structures Act*, le ditsebagatšo tša ka morago tša go ya ka molao woo;

"Khansele" e ra gore Khansele ya Toropokgolo ya Tshwane;

"senolofatši sa go kolotiša" se ra gore akhaonto yeo e dumeletšwego ke Molaodi wa Toropokgolo yeo e kgontšhago mong akhaonto go ka reka ditšweletšwa tša temo mo mmarakeng ka mokitlana;

"tikologo yeo e hlaotšwego" e ra gore lefelo la taolo go ya ka fao le bewago nako le nako ke Molaodi wa Toropokgolo leo moamogedi a tla le tsebagatšago gore go tla amogelwa ditšweletšwa tša temo go lona mo Mmarakeng wa Tshwane;

"thekišo thwii" e ra gore thekišo ya ditšweletšwa tša temo yeo e diregago dikagong tša mmaraka magareng ga moamogedi wa ditšweletšwa tša temo mong lebenkele le legolo goba wa lebenkele le le nnyane;

"tefišo" e ra gore tefišo goba lekgetho leo le lefišago ke Toropokgolo ya Tshwane go ya ka *City Systems Act* mabapi le mešomo goba ditirelo ya mono toropong ye;

"setifikarata sa sekhwama sa botshepegi" se ra gore setifikarata sa sekhwama sa botshepegi seo se filwego go ya ka karolo 16 ya Molao wo;

"thekišo ya ka mmarakeng" e ra gore thekišo yeo e diragetšego ka mmarakeng magareng ga moagente wa ka mmarakeng le motho wo mongwe wa lehlakore le šele;

"mmaraka" o ra gore Mmaraka wa Toropokgolo ya Tshwane;

"taolo ya mmaraka" o ra gore sehlopha seo se thwetšwego ka tsela yeo e lego molaong seo se rwešitšwego maikarabelo a go laola mmaraka mo legatong la Toropokgolo ya Tshwane;

"moagente wa mmaraka" o ra gore moemedi wa mošomong wa mmaraka go ya ka fao go hlalošitšwego ka go karolo 1 ya Molao wo yo a dumeletšwego ke Toropokgolo ya Tshwane go ka sepetša kgwebo ka gare ga mmaraka wa Tshwane;

"laesense ya go ba moagente wa mmaraka" e ra gore laesense ya go ba moagente wa mmaraka yeo e filwego go ya ka karolo 11(3) ya molawana wo;

"ka mmarakeng" go ra gore tikologo ya lebato leo le lego ka holong ya mmaraka yeo e lego ka dikagong tša mmaraka ebile e beetšwe ka thoko go dirišetšwa kgwebišano ke baagente ba mmaraka;

"holo ya mmaraka" e ra gore tikologo yeo e lego ka dikagong tša mmaraka yeo e diretšwego morero wa go bontšha le go rekišetša ditšweletšwa tša temo;

"dikago tša mmaraka" di ra gore thoto yeo e sa šuthego yeo e lego kua DF Malan Drive, Pretoria West, gomme e akaretša thoto efe goba efe ye nngwe goba dikago tšeo Toropokgolo ya Tshwane e di diretšego go sepetša merero ya kgwebo ya mmaraka wa ditšweletšwa tše diswa goba kgwebo efe goba efe ye nngwe fela goba dikgwebo tšeo di sepelelanago le seo;

"setšweletšwa sa mmarakeng" se ra gore –

- (a) mabapi le baagente ba mmaraka, ke setšweletšwa sa temo; gomme
- (b) mabapi le mabenkele a magolo le a ma nnyane, ke setšweletšwa sa temo le setsekana goba setšweletšwa sefe goba sefe seo se dumeletšwego ka lengwalo ke Molaodi wa Toropokgolo, sona e le setsekana goba setšweletšwa seo se swanetšego go rekišwa mo dikagong tša mmaraka;

"Municipal Structures Act" e ra gore *Local Government: Municipal Structures Act, 1998 (Act 117 of 1998)*, go ya ka fao e fetošitšwego ka gona;

"Municipal Systems Act" e ra gore *Local Government: Municipal Systems Act, 2000 (Act 32 of 2000)*, go ya ka fao e fetošitšwego ka gona;

"yuniti ya ditiro" e ra gore senamelwa sa semotšhene sa go dirišwa ka matsogo goba sedirišwa seo se sepetšwago ka peteri, gase goba makhura, ebile se akaretša le –

(a) *forklift*,

(b) yuniti goba sedirišwa sa go hlwekiša goba go hlatswa;

(c) yuniti goba sedirišwa sa go lokiša;

"motho" o ra gore motho ka sebele sa tlhago ebile go akaretšwa le kgwebo ya semolao yeo e lego ka molaong;

"ralebenkele" e ra gore motho yo mongwe ka ntle le moagente wa mmarakeng yoo e lego gore o saenetše kwano ya mošomo wo mo bjalo goba kwano efe goba efe ye nngwe le Toropokgolo ya Tshwane gore motho yoo a dire kgwebo bjalo ka ralebenkele mo dikagong tša mmaraka;

"dokete ya thekišo (sales docket)" e ra gore dokete yeo e filwego go ya ka karolo 19(4);

"phemiti ya thekišo" e ra gore phemiti yeo e filwego go ya ka temana 13(3);

"**mmapatši**" o ra gore motho yo a nago le phemiti ya go rekiša yeo e filwego ke Molaodi wa Toropokgolo le setifikarata sa sekhwama sa botshephegi seo se filwego ke ba *Agricultural Produce Agents Council* go ya ka Molao wo, ebile a dira kgwebo ka mo mmarakeng;

"**senamelwa**" se ra gore yuniti goba sedirišwa sefe goba sefe seo se sepedišwago ka semotšhene, go akaretšwa le eupša e sego fela paesekele ya leotwana, yeo e diretšwego go nametša batho goba/le dithoto, ebile se akaretša gape le yuniti goba sedirišwa sefe goba sefe seo se šomišwago go phetha ditiro tša mmarakeng eupša go sa akaretšwe yuniti yeo modiro o direlwago ka go yona; le

"**holosele**" e ra gore motho yo mongwe ka ntle le moagente wa mmarakeng yoo e lego gore o saenetše kwano ya mošomo wo mo bjalo goba kwano efe goba efe le Toropokgolo ya Tshwane gore motho yoo a dire kgwebo ya holosele, ge fela a sa rekišetše batho ba go tšwa setšhabeng ka kakaretšo mo khaonthareng ka letsogo.

2. bong

Referense efe goba efe yeo e lego ka molawaneng wo mabapi le bong ba motho e akaretša bong ka bobedi (monna goba mosadi) le selo goba motho ofe goba ofe yo mongwe yoo go ya ka molao a kgonago go ikemela

.

3. **Matšatši le di-iri tša mošomo mo mmarakeng**

- (1) Mmaraka o swanetše go bulwa ka matšatši le gona ka di-iri tšeo di beilwego ke Molaodi wa Mmaraka nako le nako.
- (2) Go ya ka karolwana (3), kgwebišano ka mo mmarakeng e ka dirwa fela mo di-iring tšeo di beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo.
- (3) Go rekiša ka gare ga mmaraka go ka phethwa ka morago ga di-iri tša go rekiša tšeo go boletšwego ka tšona ka go karolwana (2) ge e le gore go hweditšwe tumelelo pele yeo e tšwago go Molaodi wa Toropokgolo.
- (4) Moagente wa mmaraka a ka no rekiša ditšweletšwa tša temo go gongwe ka ntle le ka mmarakeng ge fela a hweditše tumelelo pele go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo, ge fela e le gore ditšweletšwa tšeo di rekišwago di ngwadišitšwe bjalo ka setoko (stock) ka lenaneong la mmaraka la ka khomphutheng, moo ka morago go tla dirwago dokete ya thekišo ya maleba ya gore moagente wa mmaraka yoo a amegago a ka rekiša, gape ge fela e le gore Toropokgolo ya Tshwane e lefilwe tefelo yeo e beilwego go ya ka karolo 20 ye ka fasana ya thekišo.

4. Dikotsi tša poelo le tahlegelo

Mathata a poelo le tahlegelo ya ditšweletšwa tša temo ao a tlišwago mo dikagong tša mmaraka a swanetše gore ka dinako tšohle a be fela a moamogedi wa ditšweletšwa tša temo. Ga go selo seo se boletšwego ka karolong ye seo se ka hlathollwago e le sa go lokolla baagente ba mmaraka go se hlwe ba phethagatša boitlamo bja bona bjo bo lego ka fase ga molawana wo, ge fela e le gore Molaodi wa Toropokgolo o dumeletšwe gore ka go šomiša bohlae bja gagwe a amogela kleimi efe goba efe ye ka tlase ga R100 000,00 le go lefela kleimi yeo; go feta fao e be fela ge e le gore kleimi yeo e fetago tšhelete ye e tla fetišetšwa Khanseleng gore e sekasekwe.

5. Taolo le mathata ao a ka hlolegago mabapi le ditšweletšwa tša temo

- (1) Setšweletšwa sefe goba sefe sa temo seo se rekišwago mo mmarakeng se swanetše gore, pele se ka tlišwa ka mmarakeng, se ngwadišwe le –
  - (a) Toropokgolo ya Tshwane ka mokgwa woo o nyakwago ke Molaodi wa Toropokgolo; le
  - (b) moagente wa mmarakeng wo a amogetšego setšweletšwa seo sa temo ka tsela yeo e laetšwego ka sekatemaneng sa (4) ka mo fasana.
- (2) Setšweletšwa sa temo seo se tlišwago ka dikagong tša mmaraka eupša se sa tlo rekišwa ka mmarakeng se swanetše go tsebagatšwa le go ngwadišwa gore ga se rekišwe go ya ka karolwana (1), go se dire bjalo go ka dira gore basepediši ba mmaraka ba gane setšweletšwa seo gomme ba se thibele go tsena ka gare ga dikago tša mmaraka.

- (3) Sammaletee le boingwadišo bjo bo ukangwego ka karolwaneng (1), dintlha ka botlalo ka ga setšweletšwa sa temo seo se tlišwago ke moamogedi di swanetše go fiwa nako le nako kua lefelong leo le kgethetšwego morero woo go ya ka fao go nyakegago go ya ka basepediši ba mmaraka.
- (4) Ge setšweletšwa sa temo se amogetšwa moagente wa mmaraka, moamogedi wa gagwe o swanetše gore –
- (a) ge a se no amogela setšweletšwa seo sa temo, a se saenele bjalo ka bohlatse bja gore o amogetše setšweletšwa seo sa temo a be a ngwale tšatšikgwedi le nako yeo a se amogetšego;
- (b) a fe basepediši ba mmaraka nomoro ya kamogelo ya thoto, yeo e beakantšwego go ya ka tshedimošo yeo e nyakegago ka go karolwana (3), le bohlatse bjo bo saenilwego ka letsogo bja go bontšha ge a amogetše setšweletšwa seo;
- (c) ka pejana a dire dipeakanyo tšeo di nyakegago tša gore setšweletšwa sa temo se fološwe gomme se bewe mo sekgaleng goba lefelong leo a le abetšwego gore a beye setšweletšwa sa temo gona; gape
- (d) a netefatše go moamogedi wa setšweletšwa gore o tla lebelela gore ke setšweletšwa sa temo se se kaakang seo ngwadilwego ka sengwalweng sa maleba.
- (5) Ge motho ofe goba ofe a ka se latele goba a gana go latela dipeakanyetšo tšeo di lego ka go karolwana (1) goba karolwana (3), Molaodi wa Toropokgolo

o swanetše go gana setšweletšwa seo sa temo gomme a se thibele gore se se tsene ka dikagong tša mmaraka.

- (6) Dipeakanyetšo tša karolwana (3) le (4) ga di šomišwe go setšweletšwa sa temo seo se umakilwego ka go karolwana (2) le karolo 5.

6. Go paka, go hlatlaganya le pontšho ya ditšweletšwa tša temo

Moagente wa mmaraka o swanetše gore moo go kgotsofatšago Molaodi wa Toropokgolo –

- (a) a bontšhe, a bee le go hlatlaganya ditšweletšwa tša temo ka moka tšeo di amogetšwego ke yena ka tsela yeo di bonagalago gabotse, ka ntle le tšeo di bolokwago ka setšidifatšing seo se ukangwego ka go karolo 7, a di bee fase ka gare ga mmaraka ka mananeo gore di bonale e le tše tletšego ka phepo ebile di le mo tikologong yeo e bolokegilego;
- (b) a re ge a tswalela kgwebo bofelong bja letšatši le letšatši, a bontšhe le go pakolla ditšweletšwa tša temo ka moka tšeo di sa rekwago a di bee ka tsela yeo e ukangwego ka go temana (a) ka godimo.

7. Go lota ka setšidifatšing le go butšwiša ditšweletšwa

- (1) Toropokgolo ya Tshwane e swanetše gore ka go šomiša bohlale bja Molaodi wa Toropokgolo –

- (a) e hlome , e tlabakele le go diriša ditšidifatši le dintlwana tša go butšwišetša ditšweletšwa tša temo tšeo di lego mo dikagong tša mmaraka; le
- (b) go lefiša motšhelo, go ya fao Khansele e felago e o beya ka gona nako le nako, gore tšhelete yeo e šomišetšwe go hlokomela ditšidifatši le dintlwana tša go butšwišetša ditšweletšwa tša temo.
- (2) Motho ofe goba ofe yo a šomišago setšidifatši sefe goba sefe goba ntlwana ya go butšwišetša ditšweletšwa tša temo tšeo di ukangwego ka go karolwana
- (1) goba senolofatši se sengwe fela sa Toropokgolo ya Tshwane seo se lego dikagong tša Mmaraka wa Tshwane o dira seo ka thato ya gagwe gomme Toropokgolo ya Tshwane e ka se rwešwe maikarabelo godimo ga tahlegelo efe goba efe goba tshenyego, yeo e diregilego thwii goba ka tsela ye nngwe, yeo e hlagetšego motho, ge fela e le gore Molaodi wa Toropokgolo o dumeletšwe go ka amogela kleimi efe goba efe ka go šomiša bohlale bja gagwe le gona ka go latela karolo 4 ye mabapi le tahlego goba tshenyo ge e le gore tahlego goba tshenyego ye bjalo e hlotšwe ke –
- (a) tshwenyatshwenyano efe goba efe goba go kgaoga ga mohlase; goba
- (b) tshwenyatshwenyano efe goba efe goba go senyega ga motšhene goba setlabakelo; goba
- (c) go dira goba go se dire se sengwe ke mošomi wa Toropokgolo ya Tshwane ge a phetha mešomo yeo a e šomago.

8. Go lota

- (1) Ga go motho yo a swanetšego gore, ka ntle le go hwetša pele lengwalo la tumelelo go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo, go lota goba go tlogela setšweletšwa sa temo sefe goba sefe, setseka goba selo sa mohuta ofe goba ofe ka gare ga dikago tša mmaraaka goba kgauswi le wona.
- (2) Ga go motho yo a swanetšego gore, ka ntle le go hwetša pele lengwalo la tumelelo go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo, go lota goba go tlogela setšweletšwa sa temo sefe goba see, setseka goba selo sa mohuta ofe goba ofe ka moo go lotwago ditšweletšwa tša temo goba ka dinolofatšing tše dingwe tše di fiwago ke Toropokgolo ya Tshwane mo dikagong tša mmaraaka.
- (3) Motho ofe goba ofe yo a sa latelego dipeakanyetšo tša karolwana (1) le (2), go sa šetšwe dipeakanyetšo dife goba dife tše dingwe tša molawana wo, motho yoo o tla rwešwa molato ke Toropokgolo ya Tshwane wa go lefela tefo ya go lota yeo e felago e bewa ke Khansele nako le nako.

9. Ditšweletšwa tša temo tše di tlogetšwego fela

- (1) Ge molaodi wa Toropo, ka mabaka ao a kwagalago, a ka ba le pelaelo ya gore setšweletšwa sa temo seo se rileng se tlogetšwe fela mo dikagong tša mmaraaka, o swanetše go laela gore setšweletšwa sa temo seo se –
  - (a) rekišwe ge e ba go kwišišega gore se loketše go ka jewa goba go šomišwa ke batho; goba

(b) tlošwe se fedišwe ge e ba se sa tsebalege e bile se sa lokela go ka jewa goba go šomišwa ke batho.

(2) Ge setšweletšwa sa temo seo se tlogetšwego fela –

(a) se rekišwa, Toropokgolo ya Tshwane e tla lefa motho yo a lebanwego ke go lefiwa tšhelete yeo ya thekišo, yeo e lego ka fase ga tšhelete yeo e beilwego ke Khansele nako le nako, ge e le gore o tsebagaditšwe gore ke mang;

(b) se tlošwa goba se fedišwa, Toropokgolo ya Tshwane e tla dira gore tefo ya sona e bušwe ke motho yo a tlogetšego setšweletšwa seo sa temo, yeo e felago e bewa ke Khansele nako le nako, ge e le gore o tsebagaditšwe gore ke mang;

(c) se rekišwa le gona go sa tsebege gore leina la motho yo a swanetšego go hwetša tšhelete ke mang, tšhelete yeo e tla tsentšhwa ka akhaontong ya *trust* ya moagente wa mmaraka yoo ka nako yeo a bego a laola nakong ya ge setšweletšwa seo se tlogelwa fela goba, ge go sa tsebege gabotse gore ke moemedi ofe wa mmaraka wo a bego a le taolong ya setšweletšwa sa temo seo pele se tlogelwa fela, tšhelete yeo e tla tsentšhwa ka akhaontong ye nngwe ya mmaraka yeo e ukangwego ka go karolo 79(14)(a) ya *Local Government Ordinance, 1939 (Ordinance 17 of 1939)*, go dirišetšwa merero yeo e hlalošitšwego ka karolong yeo.

10. Setšweletšwa sa temo seo se sa lokelago go jewa ke batho

- (1) Molaodi wa Toropo ka mabaka ao a kwagalago o dumela gore –
- (a) setšweletšwa sa temo sefe goba sefe seo se rekišwago ka mo mmarakeng se nale bolwetši goba ga se tsebalege goba ga se a lokela go ka jewa ke batho o tla tloša le go fediša setšweletšwa seo sa temo ka nako yona yeo;
  - (b) gantši khontheina e nale go bodiša ditšweletšwa tša temo, ge eba di le gona tše bjalo, ka gare ga yona, goba go nale setšweletšwa sa temo se sengwe fela, o tla tloša le go fediša khontheina yeo le setšweletšwa seo sa temo ka yona nako yeo.

11. Baagente ba mmaraka le bašomi ba bona

- (1) Ga go motho yo a swanetšego go ka dira kgwebo ya go ba moagente wa mmaraka ka mmarakeng ka ntle le ge a nale –
- (a) setifikarata sa sekhwama sa botshephegi (fidelity fund certificate); le
  - (b) laesense ya go ba moagente wa mmaraka.
- (2) Tirelolokgopelo ya go ba moagente wa mmaraka e swanetše go dirwa ka go tlatša foromo ya maleba yeo e hwetšwago kua dikantorong tša taolo tša mmaraka tšeo di lego mo dikagong tša mmaraka, foromo yeo e swanetše –

- (a) go felegetšwa ke tefo ya tirelokgopelo yeo e felago e bewa ke Khansele nako le nako gape le dintlha tše dingwe tšeo di nyakegago le ditokomane tšeo di nyakegago ka foromong; le
  - (b) go romelwa ka poso goba di romelwe go ba tshepedišo ya mmaraka mo atereseng yeo e laeditšwego mo foromong.
- (3) Laesense ya go ba moagente wa mmaraka e ka fiwa modirakgopelo ke Molaodi wa Toropokgolo ge fela –
- (a) go ya ka kgopolo ya Molaodi wa Toropokgolo, go nale sekgala seo se lekanego ka mmarakeng seo se ka lekanago kgwebo ya modirakgopelo;
  - (b) modirakgopelo o swanetše go kgotsofatša Molaodi wa Toropokgolo gore –
    - (i) o phedile gabotse, o nale bokgoni e bile ke motho wa maleba yo a ka sepedišago kgwebo bjalo ka moagente wa mmaraka le gona o latetše dipeakanyetšo tša Molao le melao ye mengwe ka moka yeo e beilwego ka ga baagente ba mmaraka; le
    - (ii) modirakgopelo goba molaodi ofe goba ofe wa gagwe, maloko goba bagatša ba bona, go ya ka fao go tla bego go le ka gona, ga ba na kganyogo efe goba efe yeo e lego thwii goba e le ka tsela ye nngwe mo kgwebong ya motho yo a filwego laesense ya go ba moagente wa mmaraka; le

(c) modirakgopelo o file Toropokgolo ya Tshwane, mo lebakeng leo le beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo, tšhireletšego (security) yeo e kgotsofaditšego Molaodi wa Toropokgolo go ya ka tšhelete yeo e beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo gore e tle e kgone go dira dipeakanyetšo tšeo di swanetšego go lefiwa ke modirakgopelo tša ditshenyegelo dife goba dife, ditefo goba dipeeletšo (deposits) tša mohuta ofe goba ofe, tšeo di ka lefišwago Toropokgolo ya Tshwane, ge fela e le gore –

(i) Khansele e swanetše gore nako le nako e lebele ge e ba kelo ya tšhelete yeo moagente wa mmara a e ntšhitšego bjalo ka ya tšhireletšego e swanetše go oketšwa, mo lebakeng le bjalo Molaodi wa Toropokgolo o tla tsebiša moagente wa mmara ka lengwalo ka ga go oketšwa ga tšhelete yeo; le

(ii) moagente wa mmara o tla tliša tšhelete ya tšhireletšego yeo e okeditšwego go Toropokgolo ya Tshwane mo matšatšing a 30 go tloga ka tšatšing leo tsebišo yeo e ukamilwego ka go sekatemana (i), yona ke tšhelete yeo e okeditšwego yeo e swanetšego go ba yeo e tlišago phapano magareng ga tšhelete yeo e okeditšwego le tšhelete ya tšhireletšego yeo e bego e lefilwe peleng le gona e swanetše gore e kgotsofatše Molaodi wa Toropokgolo, yona e ka ba tšhelete ka boyona goba tšheke yeo e nago le tiišetšo ya pankeng goba bobedi tšhelete ka sebele le tšheke yeo e nago le tiišetšo ya pankeng.

(4) Ge Molaodi wa Toropokgolo go ya ka kgopolo ya gagwe a bona gore modirakgopelo a sa sepedišane le dipeakanyetšo tša karolwana (3), o tla

ganela modirakgopelo laesense ya go ba moagente wa mmaraaka gomme o tla tsebiša modirakgopelo gore o a gana ka lengwalo. Ge modirakgopelo a ka kgopela gore mabaka ao a dirileng gore a ganelwe ka laesense a ngwalwe fase, gona Molaodi wa Toropokgolo o tla mo romela ona mo matšatšing a 30.

(5) Molaodi wa Toropokgolo a ka gogela morago laesense ya moagente wa mmaraaka ge eba –

(a) (i) setifikarata sa gagwe sa *fidelity fund* se phuhlame, se gogetšwe morago goba se fegilwe nakwana go ya ka karolo 16 ya Molao wo;

(ii) mo lebakeng la ge moagente wa mmaraaka e le gore ke khamphani, *close corporation* goba kgwebommogo (partnership), go bile le diphetogo mabapi le boradišere ba khamphani goba ka boleloko bja *close corporation* goba ka bagwebammogo goba kgwebommogo ntle le gore moagente wa mmaraaka a hwetše lengwalo la tumelelo pele leo le tšwago go Molaodi wa Toropokgolo ka ga phetogo yeo;

(iii) ye nngwe goba tše dingwe tša dipeakanyetšo tša karolo 15(2), karolo 24(a) go fihla go (e), 24(f)(ii) le 24(g) le karolwana (3)(b)(ii) di sa latelwa;

(iv) moagente wa mmaraaka o tsena kgwebong goba o ba le kgahlego kgwebong yeo a e tsenelago yeo, ekaba thwii goba ka tsela ye nngwe, e ka gobatša, ya nyatša, ya golofatša goba e senya seo se lego kgahlegong ya mmaraaka; goba

- (b) Molaodi wa Toropokgolo a tšea sephetho sa go gogela morago laesense ya moagente wa mmaraaka ya go ba moagente wa mmaraaka, ge go le bjalo yena o swanetše go tsebiša moagente wa mmaraaka sephetho seo a se tšerego ka lengwalo. Moagente wa mmaraaka yoo laesense ya gagwe ya go ba moemedi wa mmaraaka e gogetšwego morago, ka go latela dipeakanyetšo tša karolo 36, o swanetše go emiša ka kgwebo ya gagwe bjalo ka moagente wa mmaraaka ka ntle le ge a dirile boipiletšo ka mmasepaleng go ya ka fao go laetšwego ka go karolo 62 ya *Municipal Systems Act, 2000*, mo tiragatšong ye bjalo ye o swanetše gore, go ya ka mabaka ao a beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo, a tšwele pele ka kgwebo ya gagwe go fihlela a tsebišwa ka ga sephetho seo se tšerwego sa boipiletšo bjo a bo dirilego.

12. Go iphuhlamele ga laesense ya baagente ba mmaraaka

Laesense ya go ba moagente wa mmaraaka ga e reriwe goba go fetišetšwa go yo mongwe ebile e phuhlama ka boyona gomme ya se hlwe e eba le maatla le mohola ge –

- (a) go diragetše gore moagente wa mmaraaka ka ge e le motho wa nama le madi, a hwile goba tikologo (estate) ya gagwe e phuhlame;
- (b) moagente wa mmaraaka e le ka sebopego sa khamphani goba *close corporation* yeo e lego ka fase ga sephetho sa go re e tlo amogwa mong ka tsela ya **provisional** goba ya **final liquidation**.

13. Babapatši

- (1) Ga go motho yoo a swanetšego go dira kgwebo ka gare ga mmaraaka ntle le ge a nale phemiti ya go rekiša yeo e filwego ke Molaodi wa Toropokgolo.

- (2) Tirelokgopelo ya phemiti ya go rekiša e swanetše go dirwa ke moagente wa mmaraaka mo legatong la mmapatši ka go tlatša mo foromong yeo e hlaotšwego yeo e hwetšwago dikantorong tša ba taolo ya mmaraaka tšeo di lego dikagong tša mmaraaka, diforomo tšeo tšona di swanetše –
  - (a) go felegetšwa ke tefo ya ge o dira kgopelo yeo e bewago ke Khansela nako le nako le dintlha ka botlalo tše dingwe tšeo di nyakegago le dingwalwa tšeo di laeditšwego mo foromong; le
  - (b) go romelwa ka poso goba di romelwe go Molaodi wa Toropokgolo mo atereseng yeo e laeditšwego mo foromong.

- (3) Phemiti ya go rekiša e ka fiwa fela ge modirakgopelo a kgotsofaditše Molaodi wa Toropokgolo gore o –
  - (a) šomela moagente wa mmaraaka yo a nago le laesense: le gore
  - (b) o phedile gabotse, o nale bokgoni, ke wa maleba ebile ke motho yo a nago le mangwalo a maleba a go dira kgwebo ya go bapatša ka gare ga mmaraaka.

- (4) Ge Molaodi wa Toropokgolo a gopola gore modirakgopelo ga a kgotsofatše ye nngwe goba tše dingwe tša dipeakanyetšo tša karolwana (3), o tla gana go

fa modirakgopelo phemiti ya thekišo ebile o tla tsebiša modirakgopelo yoo ka lengwalo mabaka ao a hlotšego gore a gane.

14. Go gogelwa morago ga phemiti ya go rekiša

- (1) Phemiti ya go rekiša ga e reriwe goba go fetišetšwa go yo mongwe. Molaodi wa Toropokgolo o tla gogela morago phemiti ya go rekiša ya mmapatši ge e le gore –
- (a) mmapatši ga a sa šomela moagente wa mmaraka yo e lego yena a filwego laesense ya go ba moagente wa mmaraka go ya karolo 11(3);
  - (b) ye nngwe goba tše dingwe tša dipeakanyetšo tša karolo 13(3)(b) ga se tša latelwa;
  - (c) motho yo a bapatšago o tshela molao wa peakanyetšo efe goba efe ya karolo 15(2), karolo 24(a) go fihla go (e) goba karolo 24(f)(ii) goba 24(g) go fihla go (h).
- (2) Ge eba Molaodi wa Toropokgolo a tšea sephetho sa go gogela morago phemiti ya go rekiša ya mmapatši, gona o tla tsebiša moagente wa mmaraka sephetho seo a se tšerego ka lengwalo. Mmapatši yo phemiti ya gagwe ya g rekiša e gogetšwego morago o swanetše gore, go ya ka dipeakanyetšo tša karolo 36, ka nako yona yeo a emiše ka kgwebo ya gagwe bjalo ka mmapatši ka ntle le ge e le gore o dirile boipiletšo ka mmasepaleng go ya ka fao go laetšwego ka go karolo 62 ya Municipal Systems Act, 2000, mo tiragatšong

ye bjalo ye o swanetše gore, go ya ka mabaka ao a beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo, a tšwele pele ka kgwebo ya gagwe go fihlela a tsebišwa ka ga sephetho sa boipiletšo bjo a bo dirilego.

15. Baagente ba mmaraka le dithekišo tša gare ga mmaraka

- (1) Moagente wa mmaraka o swanetše go sepediša kgwebo ya gagwe go ya ka dipeakanyetšo, metheo le melawana yeo e dirilwego go ba ka fase ga Molao wo, dipeakanyetšo tša molawana wo le dipholisi dife goba dife tše dingwe, ditshepedišo le diphethotiro tša Toropokgolo ya Tshwane tše di felago di fetošwa nako le nako gomme di le ka mangwalong goba ka disekhuleng (circulars) tša taolo ya mmaraka.
- (2) Moagente wa mmaraka o tla sepediša kgwebo ya gagwe –
  - (a) ka gare ga mmaraka, go ya ka dipeakanyetšo tša karolo 3(4), ge fela e le gore ka dinako tšohle setšweletšwa sa temo seo se rekišitšwego ke moagente wa mmaraka se tsentšhwa ka lenaneong la semmušo la khomphutha ya taolo ya mmaraka; le
  - (b) ka tsela ya go tsentšha morokotšo fela ebile ga a swanela gore e be yena a rekišago thwii ka ntle fela le gore a diragatše go ya ka maemo a gagwe a go ba moagente wa mmaraka.
- (3) Mo tshepedišong ya kgwebo ya gagwe, moagente wa mmaraka o swanetše go dumelela fela babapatši go rekiša ka gare ga mmaraka.

16. Diaparo tša go itšhireletša tša khamphani

(1) Molaodi wa mmaraka o swanetše gore –

(a) go ya ka dipeakanyetšo tša *Occupational Health and Safety Act, 1993* (*Act 85 of 1993*), a fe bašomi ba gagwe diaparo tša go itšhireletša tša maleba; le gona

(b) a netefatše gore diaparo tša go itšhireletša di sepedišana le pholisi ya maleba ya Toropokgolo ya Tshwane.

(2) Moagente wa mmaraka ga a swanela go dumelela bašomi ba gagwe go šoma ka Mmarakeng wa Tshwane ka ntle le ge e le gore mošomi yoo a apere diaparo tša go itšhireletša tšeo di ukangwego ka go karolwana (1).

17. Leswaotšhupetšo la moagente wa mmaraka

Moagente wa mmaraka o swanetše gore ka ditshenyegelo tša gagwe a –

(a) kgomaretše boto ya leswao mo lebating la dikantoro tšeo di dirišwago ke yena, e lego boto ya leswao yeo e dumeletšwego ke Molaodi wa Toropokgolo e bile e swanetše go ba le leina la kgwebo yeo ya moagente wa mmaraka;

(b) dire gore boto ya leswao e phele e dutše ka tshwanelo e sa senyega;
le

- (c) bontšhe leina la kgwebo ya gagwe ka holong ya mmaraka ka tsela yeo e dumeletšwego ka lengwalo ke Molaodi wa Toropokgolo.

18. Dithekišo tša ka gare ga mmaraka

- (1) Mahlakore ka bobedi ao a amegago thekišong ya ka gare ga mmaraka a swanetše go hlangwa ke moreki le moamogedi wa ditšweletšwa wa moagente wa mmaraka woo; Toropokgolo ya Tshwane e ka se amege mo dithekišong tša ka gare ga mmaraka goba le go bonwa molato ka tsela efe goba efe mo phethagatšong ya go kgotsofatša yeo e nyakegago ka ga mabaka le mabakatheo a go rekiša ka gare ga mmaraka.
- (2) Ge setšweletšwa sa temo seo se lego ka gare ga mmaraka se rekišwa –
- (a) go ya ka boima, se swanetše go ba ka boima bjo bo šetšego bo fokoditšwe, le gona ke maikarabelo a moagente wa mmaraka yo a amegago go netefatša gore, pele setšweletšwa sa temo se bewa thekišong, go ngwalwe boima bja nnete bo bo šetšego bo fokoditšwe bja setšweletšwa sa temo –
- (i) mo setšweletšeng sa temo seo;
- (ii) mo khontheineng ge eba setšweletšwa sa temo seo se le ka gare ga khontheina; le
- (b) ka sampolo (sample), mokgobo wa disampolo tša setšweletšwa sa temo seo o swanetše go sepelelana le khwalithi ya sampolo ya setšweletšwa sa temo seo se bontšhitšwego, e bile moagente wa

mmaraka yo a amegago o sa tšwela pele ka go rwala maikarabelo a go netefatša gore sampolo efe goba efe ya setšweletšwa sa temo seo se bontšhwago se sepedišana le sa mokgobo wa setšweletšwa seo ka khwalithi.

- (3) Molaodi wa Toropokgolo o nale tokelo eupša ga a gapeletšege –
  - (a) go tšea dikgato tšeo a bonago e le tša maswanedi go netefatša gore dipeakanyetšo tša karolo ye goba dipeakanyetšo dife goba dife tše dingwe tša molawana wo di a latelwa; le
  - (b) go thibela go rekišwa ga setšweletšwa sa temo ge eba ye nngwe ya dipeakanyetšo tša molawana wo di sa latelwa.
- (4) setšweletšwa sa temo seo se lego ka gare ga mmaraka se ka rekišetšwa moreki yo a nago le karata ya go reka ya makgonthe yeo e filwego ke ba taolo ya mmaraka.
- (5) Ge go rekišwa ka gare ga mmaraka moreki o swanetše gore ka yona nako yeo moreki a hlagiše karata ya gagwe ya go reka go moagente wa mmaraka wa maleba, yo a swanetšego go rekhota (record) dintlha ka botlalo tša thekišo yeo ka tsela yeo e felago e bewa ke Molaodi wa Toropokgolo nako le nako.

19. Tefo

- (1) Moreki wa setšweletšwa sa temo o swanetše gore, ka pejana ka morago ga thekišo, a lefe poreisi ya go reka ka kheše go Toropokgolo ya Tshwane ka tsela yeo e nyakwago ke Toropokgolo ya Tshwane.

- (2) Ge moreki wa setšweletšwa sa temo a nale karata ya mokitlana (credit facility) yeo e dirilwego ka go latela melawana ya ditšhelete goba dipholisi tše dingwe tša thutatšhupamatlotlo goba ditiro tša Toropokgolo ya Tshwane, go lefela poreisi ya dilo tšeo a di rekilego go Toropokgolo ya Tshwane go ka dirwa ka go diriša le go tlišwa ga karata ya go reka yeo e ukangwego ka go karolo 18 (4) le (5).
- (3) (a) Molaodi wa Toropokgolo a ka dumelela moreki go reka ka karata ya mokitlana ge fela moreki a ka hlagiša tefo, ka ditshegelo tša yena moreki, tšheke yeo e dumeletšwego ke pankha goba tšhelete yeo e beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo le go lefa poreisi ya dilo tšeo di rekilwego –
- (i) pele ga 11:45 ya letšatši leo le latelago la go reka;
- (ii) pele ga 11:45 ya Labobedi leo le latelago ge eba go rekilwe ka Mokibelo; goba
- (iii) pele ga 11:45 ya letšatši la mošomo leo le latelago ge e ba go rekilwe ka letšatši leo le latelwago ke la maikhutšo la setšhaba.
- (b) Go sa šetšwe dipeakanyetšo tša ka karolwaneng (3)(a), Molaodi wa Toropokgolo o swanetše gore, mo lengwalong la tirelokgopelo ya moreki le lengwe le le lengwe, a oketše nako ya go ka lefa poreisi ya theko, ge fela e le gore koketšo yeo ya nako e latela mabaka le metheo yeo e lego ka pholising ya taolo ya dikoloto ya Toropokgolo ya Tshwane.

- (4) Ka morago ga tefo ya tšhelete ya go reka setšweletšwa sa temo e se no dirwa goba sekoloto sa go lefa tšhelete ya dilo tšeo di rekilwego se lefilwe, Toropokgolo ya Tshwane e swanetše go fa moreki dokete ya go reka, dokete yeo ya thekišo ke yona e swanetšego go ba le dintlha ka botlalo le tshedimošo yeo e felago e bewa ke Molaodi wa Toropokgolo nako le nako.
- (5) Ge Toropokgolo ya Tshwane e ka a moreki mokitlana wa go reka setšweletšwa sa temo, Toropokgolo ya Tshwane, e tla re, sammaletee le tefo yeo e ukangwego ka go karolo 20(2) ka fasana, ya lefa ka akhaontong ya *trust* ya moagente wa mmara ka yo a rwelego maikarabelo a go dira thekišo yeo tšhelete ya go lekana le ya mokitlana, e bile Toropokgolo ya Tshwane e nale tokelo ya gore ka yona nako yeo e name e buše tšhelete yeo lefilwego go tšwa go ya peeletšo (security) yeo e filwego Molaodi wa Toropo go ya ka karolwana (3) ya karolo 19.

20. Manamane ao a tšwago dithekišong

- (1) Moamogedi wa setšweletšwa sa temo o rwele maikarabelo a go lefa Toropokgolo tšhelete yeo e felago e bewa ke Khansele nako le nako go bakeng sa dithekišo tša ka gare ga mmara ka tšeo di feleletšwago ke yena.
- (2) Toropokgolo ya Tshwane o tla goga tefo yeo e ukangwego ka go karolwana (1) go tšwa marokotšong a tšhelete ya thekišo bakeng gomme e tla re, pele ga matšatši a mošomo a mabedi ka morago ga go rekiša, ya lefa tšhelete yeo e šetšego ya marokotšo a thekišo yeo ya ka mmarakeng go moagente wa mmara ka yo a rwelego maikarabelo a thekišo yeo ya ka gare ga mmara ka.

21. Go rwala le go tlošwa ga setšweletšwa sa temo

- (1) Go ya ka dipeakanyetšo tša karolwana (2), moreki o swanetše gore, mo nakong yeo e kwešišegago ka morago ga go fetša ka thekišo ya setšweletšwa sa temo, a rwale goba a tloše goba a dire gore go rwalwe goba go thothwe ditšweletšwa tša temo ka moka tšeo di rekilwego ke yena, ge fela e le gore Molaodi wa Toropokgolo ka go šomiša kgopolo ya gagwe a ka okeletša moreki nako ya go ka thotha le go tloša setšweletšwa sa temo seo.
- (2) Ga go moreki goba moemedi wa gagwe wo a swanetšego go ka ntšha setšweletšwa sa temo sefe goba sefe ka mmarakeng ntle fela le ge –
  - (a) a swere dokete ya theko yeo e lego dinakong yeo e ukangwego ka go karolo 19(4) bakeng sa setšweletšwa sa temo seo; goba
  - (b) Molaodi wa Toropokgolo a fane ka tumelelo ya gore setšweletšwa sa temo seo se tlošwe.

22. Go se iponagatše ga moreki

- (1) Ge moreki a ka se hlagiše karata ya go reka goba a ka palelwa ke go lefa poreisi ya ditšweletšwa tša temo tšeo a di rekilego, Molaodi wa toropokgolo a ka laela gore setšweletšwa sa temo seo se rekišwe gape ka tsela yeo a bonago e le ya maleba e bile e swanetše.
- (2) Moreki yo a ukangwego ka go karolwana (1) o tla rwešwa maikarabelo ke Toropokgolo ya Tshwane a go lefela tahlegelo efe goba efe yeo a diragaletšego Toropokgolo ya Tshwane ka baka la go rekišwa leswa ga

setšweletšwa sa temo, e bile Molaodi wa Toropokgolo o nale tokelo ya go fega karata ya go reka ya moreki go fihlela moreki a lefa tšhelete yeo.

23. Ngangišano magareng ga moreki le moagente wa mmaraka

Ge go nale ngangišano ya mohuta ofe goba ofe ka ga setšweletšwa, thekišo goba go fetišetšwa ga sona magareng ga moreki le moagente wa mmaraka, wo mongwe wa bona wo a amegago ngangišanong a ka fetišetša ngangišano ye go Molaodi wa Toropokgolo, yoo a tla lekago go e rarolla. Ge yo mongwe wa bobedi bjo a sa kgotsofatšwe ke sephetho seo se tšerwego ke Molaodi wa Toropokgolo, yena a ka gapeletša ditokelo tša gagwe kgahlanong le wa ka lehlakoreng le lengwe kua kgorotshekong ya molao.

24. Maitlamo a moagente wa mmaraka

Moagente wa mmaraka o swanetše go phetha maitlamo ao a latelago:

- (a) Moagente wa mmaraka ga a swanela go amogela tšhelete goba tefo ya mohuta ofe goba ofe go tšwa go moreki.
- (b) Moagente wa mmaraka ga a swanela go dumelela moreki go tloša setšweletšwa sa temo seo se rekilwego ka gare ga mmaraka ntle le ge moreki a swere dokete ya go reka setšweletšwa sa temo go ya ka karolo 19(4).

- (d) Moagente wa mmaraka ga a swanela go rekiša setšweletšwa sa temo se le ka gare ga khontheina yeo e sa sepelelanego le ditšhupo tšeo di šupilwego ke Molaodi wa Toropokgolo.
- (e) Moagente wa mmaraka o swanetše go fana ka setšweletšwa sa temo seo se sepelelanago le seo se rekilwego ke moreki mabapi le ka fao bontšhi, boima, khwalithi, grata, go fapafana le khontheina ya setšweletšwa sa temo seo di lego ka gona.
- (f) Moagente wa mmaraka o tla rwešwa maikarabelo ke moreki ge eba –
  - (i) setšweletšwa sa temo seo a se filwego ke moagente wa mmaraka se fapana le seo se rekilwego ke moreki mabapi le ka fao bontšhi, boima, khwalithi, grata, go fapafana le khontheina ya setšweletšwa sa temo seo di lego ka gona; goba
  - (ii) go ya ka setšweletšwa sa temo seo se rekilwego ka sampolo, setšweletšwa seo sa temo se fapana ka sebele sa sona le sampolo.
- (g) Moagente wa mmaraka ga a swanela go reka , goba go dumelela bašomi ba gagwe go reka setšweletšwa sefe goba sefe seo se lego ka gare ga mmaraka ka maikemišetšo a go se rekiša gape goba go dira kgwebo ka setšweletšwa sa temo seo ka akhaonto ya gagwe.
- (h) Moagente wa mmaraka goba mošomi ofe goba ofe wa gagwe o dumeletšwe, gore ge eba setšweletšwa sa temo se jewa goba se šomišwa ke yena, a ka ithekela sona ka gare ga mmaraka ka poreisi

yeo e sego ka fase ga poreisi yeo setšweletšwa seo se bego se rekišwa ka yona lona tšatšing leo.

- (i) Moagente wa mmaraka o swanetše go netefatša gore mmapatši o latela dipeakanyetšo tšeo di dirilwego ka karolong ye le ka karolong 15(2).

25. Barwadi

- (1) Ga motho yo a swanetšego go dira kgwebo bjalo ka morwadi mo dikagong tša mmaraka ka ntle le ge a ingwadišitše go Molaodi wa Toropokgolo bjalo ka morwadi e bile a nale phemiti ya go rwala.
- (2) Phemiti ya go rwala e fiwa motho ge a se no tliša setifikarata sa boitsebišo le go lefa peeletšo (deposit) yeo a tlilego ge e hwetša gape go Molaodi wa Toropokgolo yeo e felago e bewa ke Khansele nako le nako.
- (3) Morwadi o swanetše gore ka dinako tšohle a apare leswao le diaparo tša maleba tšeo di tla mo tsebagatšago gore ke mang tšeo Molaodi wa Toropokgolo a di abelago barwadi bao ba ingwadišitšego gape o swanetše ke go dula a hlwekile mmeleng a apere ka bothakga.
- (4) Morwadi ga a swanela gore –
  - (a) ge a se mošomong bjalo ka morwadi, a tsene ka karolong efe goba efe ya dikagong tša mmaraka ka ntle le ka tikologong goba lefelong leo le beetšwego ka thoko ke Molaodi wa Mmaraka gore ke la barwadi; le

- (b) goketša bareki gpba bao ba kganyogago go reka ka go ba goeletša goba go ba šala ka morago mo ba yago gona.

26. Dikoloyana (Barrows)

- (1) Toropokgolo ya Tshwane e ka morwadi koloyana ge fela a–
  - (a) apere diaparo tšeo di ukangwego ka go karolo 25(3);
  - (b) swere phemiti ya barwadi yeo e lego mabakeng; le
  - (c) lefile peeletšo (deposit) yeo a tlilego go hwetša gape go ba taolo ya mmaraka ya gore a kgone go hwetša koloyana, peeletšo yeo ke yona tefo yeo e beilwego ke Khansele ya tšhomišo ya koloyana e tla gogwago go yona.
- (2) (a) Morwadi o swanetše gore ka dinako tšohle a be le setlankana mo go yena sa tefo ya peeletšo yeo e ukangwego ka karolwaneng (1)(c) gomme a se ntšhe ge Molaodi wa toropokgolo a se nyaka.
  - (b) Morwadi ga a swanela go tšea dikoloyana tše pedi ka nako e tee.
  - (c) Morwadi o swanetše go šomiša fela koloyana yeo e filwego ke Toropokgolo ya Tshwane.
  - (d) Morwadi o rwele maikarabelo a go šomiša koloyana yeo a e filwego ka tsela yeo e bolokegilego.

- (e) Morwadi o swanetše go netefatša gore koloyana yeo a e filwego e šomišwa ka tsela yeo e tla efogago tshenyo ya ka boomo goba ya go hlolwa ke bošaedi.
- (f) Morwadi ga a swanela go hirišetša motho o šele koloyana.

27. Go kgaotšwa ga phemiti ya go ba morwadi

- (1) Phemiti ya go ba morwadi ga e reriwe goba go fetišetšwa go yo mongwe. Molaodi wa Toropokgolo a ka kgaotša phemiti ya morwadi ge eba morwadi –
  - (a) a sa latele ye nngwe goba tše dingwe tša dipeakanyetšo dife goba dife tša karolo 26(1)(a) le (b) goba tša karolo 26(2);
  - (b) a sa lefele peeletšo yeo e ukangwego ka go karolo 26(1)(c); goba
  - (c) a šomiša koloyana ka tsela yeo e ka hlolago kotsi mothong go ba ya senya thoto.
- (2) Ge Molaodi wa Toropokgolo a tšea sephetho sa go kgaotša phemiti ya go ba morwadi, o tla tsebiša morwadi yoo ka lengwalo ka ga sephetho seo a se tšerego. Morwadi yoo phemiti ya gagwe e kgaoditšwego o loga peeletšo yeo e bego e swanetše go boela go yena gape yeo e ukangwego ka go dikarolo 25(2) le 26(1)(c) gape o swanetše gore, go ya ka dipeakanyetšo tša karolo 36, ka yona nako yeo a emiše ka kgwebo ya go ba morwadi ka ntle le ge e le gore o dirile boipiletšo ka mmasepaleng go ya ka fao go laetšwego ka go karolo 62 ya *Municipal Systems Act, 2000*, tiragatšo yeo ka baka la yona, go

ya ka mabaka ao a beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo, a ka tšwelago pele ka kgwebo ya gagwe go fihlela a tsebišwa ka ga sephetho sa boipiletšo bjoo a bo dirilego.

28. Maikarabelo a morwadi

- (1) Morwadi o šoma mošomo wa go rwala ka boyena, e bile Toropokgolo ya Tshwane ga e rwešwe maikarabelo ke morwadi mabapi le tahlego efe goba efe goba tshenyego, e ka ba e diregile go motho goba thoto ka baka la mošomo wo o dirwago ke morwadi.
- (2) Toropokgolo ya Tshwane ga e rwešwe maikarabelo ke morwadi mabapi le tahlego efe goba efe goba tshenyego, e ka ba e diregile go motho goba thoto yeo e diregilego ge morwadi a phetha mošomo wa gagwe wa go rwala ka koloyana.

29. Dikoloyana tša poraebete le diterole (trolleys)

Motho ofe goba ofe a ka dira kgopelo ka lengwalo ya tumelelo ya go šomiša koloyana ya motho wa poraebete mo dikagong tša mmaraka gomme a e romela go Molaodi wa Toropokgolo, tumelelo yeo e lego gore e ka se ganetšwe goba ya ditelwa ka ntle ga lebaka la go kwagala. Molaodi wa Toropo o tla tsebiša motho yoo ka lengwalo ka ga sephetho seo a se tšerego, gape ge eba tumelelo e fiwa, lengwalo leo la tumelelo le swanetše go ba mothong yoo ka dinako tšohle ge a le mo dikagong tša mmaraka.

30. Dinamelwa, dithuthuthu le dipaesekele tša ditrapa

- (1) Ka ntle le ge o diriša diyunuti (dikoloyana) tšeo go dirwago mošomo ka tšona, ga go motho yo a swanetšego go sepediša kgwebo ka senamelwa ka gare ga mmaraka, ka ntle le ge e le ka mabaka a bolwetši goba a go golofala motho yoo a sa kgonego go sepela ka ntle le senamelwa.
- (2) Ga bo motho yo a swanetšego go dira kgwebo a nametše senamelwa ka ntle le go hwetša tumelelo ka lengwalo pele ya go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo yeo e latelago mabaka ao a beilwego ke Molaodi wa Toropokgolo.
- (3) Motho yo a filwego tumelelo yeo e laeditšwego ka go karolwana (2) o swanetše go latela mabaka ao a beilwego ka botlalo, ge e ba di le gona, go se dire bjalo go tla dira gore Molaodi wa Toropokgolo a swanele ke go gogela morago tumelelo yeo.

31. Melao le melawana ya mmarakeng

Ga go motho yo a swanetšego go –

- (a) dula goba go dira kgwebo go tšwa ka kantorong, tikologong, setsheng goba felo go gongwe mo dikagong tša mmaraka ka ntle le ge a –
  - (i) hweditše pele lengwalo la tumelelo go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo; le

- (ii) lefetše pele rente goba tefo yeo go ya ka molao e lefelwago kantoro, tikologo, setsha goba felo go gongwe go go lego mo dikagong tša mmaraka;
- (b) reka goba go rekiša setšweletšwa sa temo, ntle le ka fao beakanyeditšwego ka gona ka molawaneng wo;
- (c) thumaša mollo mo dikagong tša mmaraka ka ntle le go hwetša tumelelo go tšwa go Molaodi wa Toropokgolo;
- (d) emelela goba go dula le go ithekga ka setšweletšwa tša temo sefe goba sefe seo se lego dikagong tša mmaraka;
- (e) fošetša selo mothong yo mong goba thotong yeo e lego ka dikagong tša mmaraka;
- (f) tshwenyana le setšweletšwa sa temo sefe goba sefe goba khontheina, goba go tshwenyana le e le go tloša leswao lefe goba lefe leo le lego godimo ga setšweletšwa sa temo goba khontheina;
- (g) hlolago go thibana goba tshenyo go kelatšhila goba didreini tša tshepetšo ya meetsefula tša mo dikagong tša mmaraka;
- (h) hlatswago, go ebola, go paka, go beakanya, go hlopholla le go hlatswa ditšweletšwa tša temo go gongwe fela ka ntle le go šomiša lefelo leo le diretšwego merero yeo la mo dikagong tša mmaraka ka ntle le go hwetša pele lengwalo la tumelelo go tšwa go Molaodi wa toropokgolo;

- (i) tshwenyana goba go tlaiša motho yo mongwe mo dikagong tša mmaraka;
- (j) tshwenyana le ditiragatšo goba kgwebo, goba go ba tšhitelo bathong ba bangwe mo dikagong tša mmaraka;
- (k) tsena goba go šalela ka dikagong tša mmaraka ka morago ga di-iri tša mošomo ka ntle ga lengwalo la tumelelo leo le tšwago go Molaodi wa Toropokgolo;
- (l) palelwa goba go gana go latela taelo yeo e filwego ke Molaodi wa Toropo ya gore a tloše selo ka dikagong tša mmaraka gomme a se iše selo seo lefelong le lengwe leo le lego ka dikagong tša mmaraka;
- (m) tshwa mare, go ebela goba go šomiša polelo yeo e nago le matšhošetši, ya go leša dihlong, ya go tlaiša ba bangwe goba ya go borumulane mo dikagong tša mmaraka;
- (n) go tagwa ke dinotagi goba diokobatši tšeo di šarakantšhago mogopolo wa motho goba go nwa bjala ka dikagong tša mmaraka, ka ntle le mo lefelo leo le nago le laesense ya go rekiša bjala;
- (o) go senya goba go kgobola thoto efe goba efe goba moago wo o lego mo dikagong tša mmaraka;
- (p) go lahla matlapi, matlakala a merogo, ditšhila le ditlakala tše dingwe fela mo dikagong tša mmasepala ka ntle le ka dithini tša ditlakala tšeo di lego fao;

- (q) tshwenyana goba go šitiša mošomi ofe goba ofe wa Toropo ya Tshwane go ka phetha mešomo ya gagwe;
- (r) semausa, go bapatša goba go kgopela mo dikagong tša mmaraka;
- (s) tloša ditlakala dife goba dife, dilahlwa goba go laela gore ditšweletšwa tša temo di ntšhwe ka dikagong tša mmaraka ka ntle le go hwetša lengwalo pele leo le tšwago go Molaodi wa Toropokgolo;
- (t) apeya dijo goba go dira dino dife goba dife go gongwe ka ntle le ka mafelong ao a diretšwego morero a mo dikagong tša mmaraka; le
- (u) tla le phoofolo efe goba efe mo dikagong tša mmaraka ka ntle le go hwetša lengwalo pele leo le tšwago go Molaodi wa Toropokgolo.

32. Dikgwebo tše dinnyane le diholosele

Toropokgolo ya Tshwane e nale tokelo ya go beela ka thoko karolo efe goba efe ya mo dikagong tša mmaraka go e šomišetša go ba ya kgwebo ye nnyane goba holosele ya ditšweletšwa tša mmaraka e bile yona e swanetše gore, bakeng sa morero woo, e tsenele kwano le mong kgwebo ye nnyane goba mong holosele mabapi le tafola, setala goba lefelo leo le hirišetšwago mongkgwebo ye nnyane goba mong holosele, go ya ka fao go tla bego go le ka gona, ge fela e le gore mongkgwebo ye nnyane goba mongkgwebo wa, go ya ka fao go tla bego go le ka gona –

- (a) ba sepediša kgwebo tša bona fela mo dikarolong tša ka dikago tša mmaraka tšeo ba di abetšwego go ya ka mabaka a khiri;
- (b) ba šoma ka ditšweletšwa tša temo fela tšeo di ngwadilwego ka kwanong ya khiri; le gore
- (c) ga ba na tokelo ya go rikišetša ka gare ga mmaraka.

33. Tšeo di romelwago thwii diholoseleng

- (a) Go ya ka dipeakanyetšo tša karolo 5(2), ga go holosele yeo e swanetšego go rekiša setšweletšwa sa temo ka dikagong tša mmaraka ntle le tšeo di rekilwego mo go rekwago gona.
- (b) Raholosele o swanetše gore, ka go hwetša pele lengwalo leo le tšwago go Molaodi wa Toropokgolo, a rekiše setšweletšwa ka temo seo a se amogetšego thwii go tšwa go moamogedi, ge fela e le gore tefo yeo e laeditšwego ka go karolo 20(1), e swanetše go ntšhetšwa motšhelo, wo o balwago go ya ka palogare ya theko ya mmaraka ya setšweletšwa seo sa temo ya lona letšatši leo goba go ya ka fao o felago o bewa ke Molaodi wa Toropokgolo nako le nako.

34. Maatla a Molaodi wa Toropokgolo

Molaodi wa Toropokgolo o nale tokelo ya go –

- (a) hlahloba setšweletšwa sa temo sefe le sefe, setseka, ntlha, selo sa mohuta efe goba ofe seo se lego ka dikagong tša mmaraka;

- (b) thibela setšweletšwa sa temo sefe goba sefe gore se seke sa tšwa ka dikagong tša mmaraka ge a nale mabaka a go kwagala a go dumela gore motho ofe goba ofe ga a latela dipeakanyetšo tša karolo 18(4) goba (5) goba tša karolo 19;
- (c) ge ka tsela yeo e kwešišegago a belaela gore go nale setšweletšwa se sengwe sa temo sa go rekišwa seo se utswitšwego, a ka thibela go rekišwa ga setšweletšwa sa temo go fihlela a kgotsofala ka gore setšweletšwa sa temo seo ke sa mang;
- (d) go phetha merero ya tša lotšistiki le ya tša molao, yena a ka nyaka dingwalwa goba tshedimošo mabapi le ntlha efe goba efe ka ga thekišo ya setšweletšwa sa temo seo se lego mo dikagong tša mmaraka, e lego tiragatšo yeo ka yona motho yoo go nyakilwego dingwalwa le tshedimošo go yena a swanetšego go mo fa tšona mo lebakeng leo le sa fetšego pelo;
- (e) laela motho ofe goba ofe yo a beilego setšweletšwa sefe goba sefe sa temo, setseka, ntlha goba selo seo se hlolago tšhitišo mo dikagong tša mmaraka, go tloša setšweletšwa sa temo, setseka, ntlha, goba selo seo;
- (f) thibela go hlwekišwa, go ripaganya goba go ebola setšweletšwa sa temo seo se lego mo dikagong tša mmaraka goba karolong efe goba efe ya mo dikagong tša mmaraka; le
- (g) mo mererong ya go phethagatša tshepetšo ye botse ya maleba ya mmaraka le polokego le bophelo bjo bo botse bja batho ka moka ba

mo dikagong tša mmaraka, o tla fa ditaelo tšeo a bonago di nyakega, e lego ditaelo tšeo di swanetšego go ba di le ka tsebišong goba ditsebišong tšeo di kgomareditšwego mo dibotong tša ditsebišo tšeo di lego mo mafelong ao a lego molaleng mo dikagong tša mmaraka, e bile ditaelo tšeo di swanetše go obamelwa le go latelwa ke batho ka mola bao ba tsenago ka dikagong tša mmaraka.

35. Dithekišo go bašomi ba Toropokgolo ya Tshwane

Ga go mošomi wa Toropokgolo ya Tshwane yo a šomago ka mmarakeng goba a amana le mmaraka ka tsela yeo e rileng a nago le tokelo ya go ka reka setšweletšwa sa temo sefe goba sefe, ntle le ge e le gore o a ithekela, ge fela e le gore theko ya go reka setšweletšwa sa temo seo a ithekelago sona ga se ka fase ga theko yeo setšweletšwa sa temo se se rekišwago ka yona ka gare ga mmaraka ka lona letšatši leo.

36. Ditefo

Tšhelete yeo e swanetšego go lefiwa Toropokgolo ya Tshwane go ya ka molawana wo ke tefo yeo e felago e bewa ke Toropokgolo ya Tshwane nako le nako.

37. Boipiletšo

- (1) Motho ofe goba ofe yo a nago le ngongorego ka ga sephetho sa Molaodi wa Toropokgolo a se tšerego go ya ka molawana wo a ka dira boipiletšo kgahlanong le sephetho seo ka go latela dipeakanyetšo tša karolo 62 ya *Local Government: Municipal Systems Act, 2000*, e lego dipeakanyetšo tše di

šomišwago ka diphetošo tšeo di nago le tšona tšeo di nyakegago (*mutatis mutandis*) mabapi le boipiletšo bjoo.

- (2) Go sa letetšwe dipoelo tša boipiletšo bjo bo ukangwego ka go karolwana (1) –
- (a) moagente wa mmaraka yo go boletšwego ka yena ka go karolo 11(5)(b) o nale tokelo ya go tšwela pele ka kgwebo ya gagwe bjalo ka moagente wa mmaraka;
  - (b) mmapatši yo go boletšwego ka yena ka go karolo 14(2) o nale tokelo ya go tšwela pele ka kgwebo ya gagwe bjalo ka mmapatši; le
  - (c) morwadi yo go boletšwego ka yena ka go karolo 27(2) o nale tokelo ya go tšwela pele ka kgwebo ya gagwe bjalo ka morwadi.

38. Kgaugelo sekolotong

Motho ofe goba ofe yo a tsenago ka mmarakeng o dira seo ka boyena, e bile ga go Toropokgolo ya Tshwane goba mošomi ofe goba ofe wa yona a ka bonwago molato wa tahlegelo goba tshenyo ya thoto ya motho yeo e hlotšwego ke go dira goba go se dire se sengwe ke toropokgolo ya Tshwane goba bašomi ba yona ge ba šoma mešomo ya bona, ka ntle le ge e le gore phošo yeo e hlotšwe ke go hloka šedi.

39. Melato le dikotlo

- (1) Motho ofe goba ofe yo a –

- (a) sa obamelego goba a dirago tiragatšo efe goba efe yeo e fapogilego mabakapeo, mabaka, mellwane goba ditšhupetšo tša laesense, phemiti, tumelelo goba bolaodi bjo bo filwego goba bo filwego yena ka fase ga molawana wo;
  - (b) tshelago molao goba a sa latelego peakanyetšo goba tšhupetšo efe goba efe yeo e filwego goba senyakwa seo se gapeletšwago ka fase ga molawana wo; goba
  - (c) tshelago molao goba a sa latelego peakanyetšo efe goba efe ya molawana wo o tla bonwa molato.
- (2) Motho ofe goba ofe yo bonwego molato ka fase ga molawana wo o tla swanela go ya kgolegong lebaka la mengwaga yeo e fihlelago go ye meraro goba go lefišwa R60 000 goba bobedi bja tšona go tla ya ka fao go tla bewago ke kgorotsheko ka go latela *Adjustment of Fines Act, 1991 (Act 101 of 1991)*, goba a fiwa dikotlo ka bobedi e lego go ya kgolegong le go lefišwa faene.

40. Go phumulwa ga Molawana wa Mmasepala wa *Pretoria Municipal Market By-law*

Pretoria Municipal Market By-law wo o phatlaladitšwego ka fase ga *Administrator's Notice 208* ya di 24 tša Matšhe 1965, go ya ka fao o fetoišitšwego, ka go rialo o phumutšwe.